

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 70/2015 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen translain uudistamisesta ja transihmisten oikeuksista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Hanna Sarkkisen /vas. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 70/2015 vp:

Miten hallitus aikoo edistää transihmisten ihmisoikeuksien toteutumista ja milloin hallitus aikoo tuoda eduskunnalle esityksen translain muuttamisesta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden sekä yksilön vapauden ja oikeudet (1§2). Jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (7 §) ja yksityiselämän suojaan (10 §). Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (6 §). Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön ihmisoikeuksien turvaamiseksi (1§3). Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen (22 §). Perusoikeuksien toteutumista on perustuslaissa säädettyjen edellytysten mukaisesti konkretisoitu lainsäädännöllä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi; Sops. 18–19/1990) 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen muutoin kuin silloin, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Sopimuksen 12 artiklan mukaan avioliittoiässä olevilla miehillä ja naisilla on oikeus mennä avioliittoon ja perustaa perhe tämän oikeuden käyttöä säätelevien kansallisten lakien mukaisesti. Ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan mukaan sopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista muun muassa sukupuoleen tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

Transsukupuolisten ihmisten sukupuolen vahvistamisesta säädetään transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetussa laissa (563/2002, ”translaki”). Translain säätämisen tarkoituksena oli transsukupuolisten henkilöiden oikeuksien turvaaminen, sillä translakia edeltävässä lainsäädännössä ei ollut säännöksiä siitä, millä edellytyksillä henkilön oikeudellinen sukupuoli voitiin muuttaa vastaamaan hänen omaa käsitystään sukupuolestaan. Sukupuolen vahvistamiselle asetettavia edellytyksiä on kuitenkin perusteltua jatkuvasti tarkastella perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Lisääntymiskyvyttömyysvaatimusta voidaan arvioida erityisesti

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 70/2015 vp

henkilökohtaisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden näkökulmasta, ja naimattomuutta koskevaa edellytystä erityisesti suhteessa yksityis- ja perhe-elämän suojaan.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu kehotti vuonna 2012 Suomea poistamaan transsukupuolisia henkilöitä koskevat lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimukset, jotka ovat sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotukset lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimuksien poistamisesta sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksenä. Työryhmän tehtävänä oli lisäksi arvioida mahdolliset muut translain muutostarpeet ja tehdä ehdotuksensa jatkotyöskentelyn pohjaksi.

Toimeksiannon mukaisesti tehty luonnos hallituksen esitykseksi, joka sisälsi ehdotukset edellä mainittujen edellytysten poistamiseksi, valmistui syksyllä 2014. Hallitus ei kuitenkaan antanut esitystä eduskunnalle. Työryhmä teki loppuraportissaan (STM 23:2015) lisäksi ehdotuksia translain muista kehittämistarpeista. Työryhmä ehdotti, että selvitetään mahdollisuutta muuttaa lainsäädäntöä siten, että henkilö voi ilmoittaa tai tehdä hakemuksen sukupuolensa vahvistamisesta väestötietoihin. Lisäksi työryhmä katsoi, että selvityksen yhteydessä voi olla perusteltua tarkastella myös vaatimusta täysi-ikäisyydestä sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksenä ja tulisi arvioida sitä, miten vanhemmuudesta tulee säätää. Työryhmä viittasi kantansa tueksi kansainväliseen ihmisoikeuskehitykseen sekä eräissä muissa maissa jo tehtyihin tai ehdotettuihin lakimuutoksiin sukupuolen vahvistamisesta. Osana kehittämis ehdotuksiaan työryhmä huomioi, että nämä muutokset vaatisivat asian arviointia huomioiden alaikäisten etu ja oikeudet, vaikutukset muuhun lainsäädäntöön sekä rekisteritietojen luotettavuuden varmistamista koskevat seikat.

Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2014 kansalaisaloitteeseen perustuvan avioliittolain muutoksen, joka mahdollistaa kahden samaa sukupuolta olevan henkilön keskinäisen avioliiton. Kansalaisaloitteessa ehdotettiin muutoksia rekisteröidystä parisuhteesta annettuun lakiin (950/2001) sekä avioliittoa ja rekisteröityä parisuhdetta koskeviin translain säännöksiin. Oikeusministeriön lakivaliokunnalle antaman lausunnon mukaan kaikki kansalaisaloitteessa ehdotetut muutokset olisi mahdollista toteuttaa sellaisinaan ilman lakitekniisiä ongelmia. Koska kyse on kuitenkin periaatteellisesti merkittävästä perhelainsäädännön muutoksesta, tietyt yksityiskohdat vaativat vielä perusteellisempaa valmistelua.

Yhdenvertaisuus on lainsäädännössä huomioitu muun muassa yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) sekä naisten ja miesten tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986, ”tasa-arvolaki”). Sukupuolen moninaisuus huomioitiin tasa-arvolain muutoksessa (1329/2014), joka tuli voimaan 1.1.2015. Lakimuutoksessa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltä laajennettiin koskemaan myös sukupuoli-identiteettiä tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää.

Suomi on myös kansainvälisessä ihmisoikeuspolitiikassaan korostanut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä. Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon (2014) mukaisesti Suomi osallistuu ja antaa näkyvää tukea seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia puolustavien

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 70/2015 vp

samanmielisten valtioiden aloitteille ja yhteistoiminnalle sekä tukee kansainvälisiä ja paikallisia kansalaisjärjestöjä. Suomi on muun muassa rahoittanut hankkeita Euroopan neuvoston kautta ja kehitysyhteistyön määrärahoilla.

Helsingissä 9.7.2015

Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula